

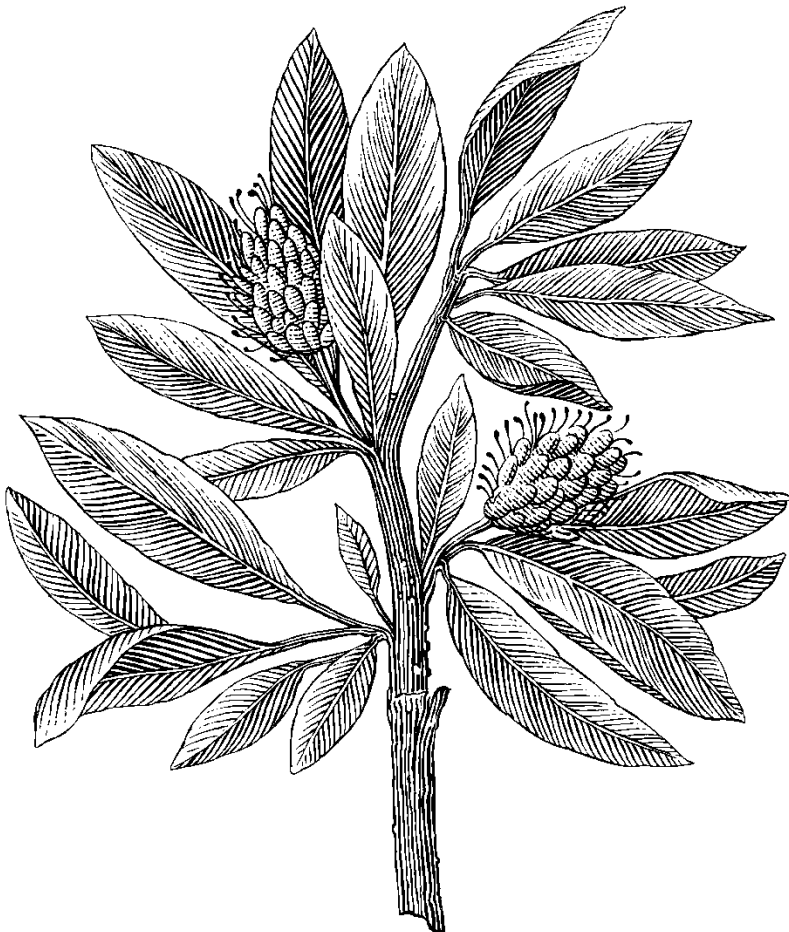

Linnéuniversitetet

LÄRARPROGRAMMET

En språkstimulerande verksamhet i förskolan

Barns skriv- och läsinlärning i förskolan

Examensarbete 15 hp

Grundnivå

Vårterminen 2014

Handledare: Camilla Strömberg

Examinator: Tobias Stark

Institutionen för utbildningsvetenskap

Linnéuniversitetet

Institutionen för utbildningsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Läraryrket

Titel: En språkstimulerande verksamhet i förskolan

Författare: Danijela Vrgoc

Handledare: Camilla Strömberg

ABSTRAKT

Syftet med uppsatsen är att, med hjälp av kvalitativ intervju, undersöka och jämföra hur två olika förskoleverksamheter, den traditionella förskolan och montessoriförskolan, använder sig av miljön i verksamheten för att inspirera och utmana barns skriv- och läsinlärning i tidig ålder. Vad finns det för material? Hur använder sig barnen av materialen? Skiljer sig materialen mellan de två olika förskoleverksamheterna? Hur har de två förskolorna utformat miljön?

Resultat visar att det finns skillnader och likheter. De likheter som visas var bland annat att pedagogerna i både den traditionella förskolan och montessoriförskolan vill individanpassa materialen för att kunna möta barnet. Samtliga pedagoger anser att materialen ska möta barnens tidigare erfarenhet för att på så sätt kunna utmanas och utvecklas. De skillnader som visades i resultatet mellan de två olika förskoleverksamheterna är materialen. De båda förskoleverksamheterna har en variation på materialen men i den traditionella förskolan är materialen begränsade. I montessoriförskolan använder de material som är anpassat för språket och även skriv- och läsinlärning. Detta material kallar pedagogerna för språkmaterial. En annan likhet som jag kan se i resultatet var pedagogernas syn på miljön i verksamheten. Samtliga pedagoger anser att miljön ska vara inbjudande. Det ska finnas plats för lärande och lek men även plats för att kunna sitta i lugn och ro.

NYCKELORD

Montessori, traditionell förskola, pedagog, språkmaterial, individanpassat

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
2 Syfte	6
2.1 Frågeställningar.....	6
3 Centrala begrepp	7
4 Tidigare forskning	8
4.1 Läs- och skrivinläringens tidigare år	8
4.2 En språkstimulerad verksamhet	9
4.3 Att läsa i förskolan	11
4.4 Att skriva i förskolan.....	12
5 Den traditionella förskolan.....	13
5.1 Fredrich Fröbel.....	13
5.2 Den traditionella förskolans grundtankar	13
5.3 Miljön – den traditionella förskolan.....	13
6 Montessoriförskolan.....	14
6.1 Maria Montessori	14
6.2 Montessoripedagogikens grundtankar.....	14
6.3 Miljön - Montessori.....	15
6.4 Språkmaterial i Montessoriförskola	15
7 Teoretiska perspektiv	17
7.1 Sociokulturellt perspektiv	17
7.2 Utvecklingsekologiskt perspektiv	17
8 Metod	19
8.1 Genomförande.....	19
8.2 Kvalitativ intervju	19
8.3 Validitet och reliabilitet.....	20
8.3.1 Validitet.....	20
8.3.2 Reliabilitet	20
8.4 Urval.....	20
8.5 Forskningsetiska principer	21
9 Resultat.....	23
9.1 Inspirerande material.....	23
9.2 Ett behovsanpassat material	23

9.3 Individanpassat material.....	23
9.4 Varierande material	24
9.5 Miljön	26
9.6 Pedagogernas betydelse.....	26
10 Analys/diskussion.....	27
10.1 Att se till barnets/barnens behov	27
10.2 Olika sätt att arbeta.....	28
10.3 Barn påverkas utav miljöns utformning	29
Litteratur.....	31
Bilaga	33

1 Inledning

Enligt Europaportalens rapport, (<http://www.europaportalen.se/2012/09/laskunnighet-upp-i-eu-ner-i-sverige>), har 20 procent av Europas befolkning dåliga läs- och skrivkunskaper. Av rapporten framgår även att läs- och skrivkunskaperna i Sverige har försämrats med 2,1 procent mellan år 2006 till år 2009. År 2009 var den 17 procent medan i EU är den på knappt 20 procent. Målet för EU är att till år 2020 ha minskat gruppen med läs- och skrivsvårigheter till 15 procent. Här ser jag en viktig roll för förskolan som lägger grunden för att förbättra statistiken. Hur kan förskoleverksamheten vända trenden åt rätt håll vad det gäller läs- och skrivkunskaper? Jag anser att förskoleverksamheten måste inspirera barnen till att vilja lära sig att läsa och skriva. Nyckeln till lärandet är en vilja att lära.

Under min utbildning har jag haft möjlighet att få arbeta på två olika förskolor. En kommunal förskola och en Montessori förskola. I mitt examensarbete har jag därför valt att jämföra hur de olika förskoleverksamheterna inspirerar och intresserar barn att vilja lära sig läsa och skriva.

Förskolans verksamhet är betydelsefull för varje enskilt barn och tillsammans med lärandet, som förskolan ska ge, får barnet möjlighet att utvecklas till en självständig individ. Då varje barn är unikt, är det av stort vikt att skapa en miljö som ser till varje barns behov. I en bra miljö kan varje barn finna inspiration, utmaningar och trygghet som gynnar dess individuella utveckling. För att barnen ska finna inspiration till att vilja läsa och skriva krävs det att man redan i förskolan tittar på hur verksamheten kan hjälpa och utmana barnens nyfikenhet.

2 Syfte

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur två olika förskoleverksamheter form av en ”traditionell” förskola och montessoriförskola, använder sig av miljön i verksamheten för att inspirera och utmana barnens läs- och skrivinlärning i tidig ålder.

2.1 Frågeställningar

- Hur har pedagogerna utformat miljön för att utmana barns skriv- och läskunskaper?
- Hur använder barnen sig av de material verksamheten erbjuder?
- Hur skiljer sig materialen och miljön mellan den traditionella förskolan och montessoriförskolan?

3 Centrala begrepp

Traditionell förskola

En förskola som bygger på Fredrich Fröbels tankar om barnet. Enligt Fröbel ska barnet ha möjlighet till att själva pröva sig fram, konstruera och upptäcka, barnet är och förblir skapande. För att barnet ska växa upp till en fri tänkande människa är självverksamhet och lek de viktigaste principerna (http://www.forskolenatet.se/?page_id=34).

Montessoriförskola

En förskola som bygger på Maria Montessoris tankar om barnet. Maria Montessoris tankar om barnet var att det finns en stark vilja hos varje barn, en vilja till att upptäcka, pröva och lära sig mer om sig själv och sin omvärld. Varje barn ska ges möjlighet till att utvecklas till en fördomsfri, öppen och nyfiken individ. Barnet ska alltid vara i centrum och måste utvecklas på sin nivå efter sin egen förmåga (Wennerström Skjöld & Smeds Bröderman, 1997).

4 Tidigare forskning

4.1 Läs- och skrivinläringens tidigare år

Ivarsson (2008) skriver i sin studie att ur ett historiskt perspektiv var det alltid mödrarna som var hemma med barnen, vilket även innebar att det var mödrarna som läste för sina barn och även besvarade deras frågor. Med tiden har detta förändrats, då även mödrarna började yrkesarbeta. År 2009 redovisade Skolverket en studie som visade på att ungefär 97 procent utav Sveriges alla barn, vid fem års ålder, var inskrivna i någon form utav förskolverksamhet. Detta har lett till att förskolan, redan då, hade en stor betydelse för barns utveckling vilket den än har idag. Andra studier visar även att Sveriges befolkning var ett läsande folk. Redan under 1600-talet kunde en majoritet av det svenska folket läsa. Däremot var skrivförmågan inte lika utbredd och utvecklad förrän den senare delen utav 1800-talet (Dahlgren, Gustafsson, Mellgren & Olsson, 2006). Svensson (2009) framhäver hur den svenska kyrkan hade en stor betydelse för den allmänt breda läskunnigheten i Sverige. Eftersom människorna själva skulle läsa bibeln och förstå vad det var som Gud anbefalldes infördes en kyrkolag år 1686 om läskunnigheten samt förståelse för den lästa texten. För att man skulle få konfirmeras, delta i nattvarden, gifta sig, fostra barn och vittna vid ting så ställde man krav på läskunnigheten. År 1842 infördes den allmänna skolplikten, detta ledde till att kravet på läskunnigheten ökades. För att man som barn skulle få börja skolan, hade man krav på sig att kunna läsa. Detta blev föräldrarnas uppgift. Då det blev för jobbigt för föräldrarna infördes småskolan, detta skedde år 1858.

Dahlgren, Gustafsson, Mellgren och Olsson (2003) framhäver att skriftspråket i förskolan har nästan aldrig förekommit som ett lärandeobjekt. Det har varit i skolans domän att lära sig skriva och läsa vilket har hindrat förskolan från att arbeta med skriftspråket då man har varit rädd för att lära ”på fel sätt” (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson). Det har funnits en idé om bästa sättet och rätta tidpunkten att lära sig skriva och läsa vilket Ranghild Söderbergh (2010) argumenterade emot. Hon menade på att barn ska lära sig läsa och skriva vid sju års ålder och att det skulle ske i skolan med rätt undervisning. Detta skulle då innebära att barn, så lite som möjligt, inte skulle komma i kontakt med skriftspråket tidigare än vid sju års ålder (Riddersporre & Persson).

Det var först när Ingvar Lundbergs studier om barns fonologiska medvetenhet som skriftspråket lyftes i förskolan. Förskolans delaktighet i barns möjlighet till att bli en läsande och skrivande person lyftes då Läs- och skrivkommittén 1977 ändrade sitt tänkande kring

skriftspråket i förskolan. Grunden till skriv- och läsutveckling läggs nu redan i förskolan (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Dahlgren med flera (2003) lyfter att förskolans uppdrag är att numera introducera barnen i den skriftspråkliga världen med leken som utgångspunkt. Författarna framhäver även att frågor kring barns skolstart och deras skriv- och läsutveckling utgör en gemensam angelägenhet mellan hem, förskola, förskoleklass och skola. Det är därför av ytterst vikt att förskola och skola samarbetar på så sätt att det arbete som sker i förskolan följs upp i skolan (2003).

Catherine E. Snow, M. Susan Burns, and Peg Griffin (1999) gjorde en studie som visar att hemmiljön är en viktig faktor för barns läs- och skrivutvecklingen men att engagemanget varierar för varje hem. Då variationen är så stor bland barns hemmiljö behöver därför barnet vistas i en förskola med en hög kvalitet för en lyckad läs- och skrivutveckling.

D. Cunningham (2008) visar i sin forskning att en förskola med hög kvalitet är en viktig faktor som påverkar positivt på barnets språk-, skriv- och läsutveckling. Det visar sig även i Cunninghams (2008) forskning att barn har en negativ attityd på läsning och skrivning när det har tagit del av en språkmiljö med låg kvalitet jämfört med de barn som deltagit i en verksamhet med hög kvalitet på språkmiljön.

4.2 En språkstimulerad verksamhet

Lidberg (2006) framhäver att det övergripliga målet för allt språklärande är att barnet ges möjlighet till att få utveckla sina språkliga och meningskapande förmågor. De språkliga verksamheterna ska anpassas till det enskilda barnets förutsättningar då olika barn befinner sig på olika nivåer. Skolinspektionen (2012) visar i sin studie att den pedagogiska verksamheten i förskolan ska genomföras på så sätt att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande. Studien visade även att miljön bör vara öppen, innehållsrik och inbjudande för att verksamheten ska kunna främja leken, kreativiteten och det lustfylla lärandet. Verksamheten ska även stärka barnens intresse till att lära och erövra nya erfarenheten men också utveckla sina tidigare. Det visade även i studien att utrymmet varierar i många förskolor. Vissa förskolor har inte tillräckligt med utrymme för att kunna utforma miljön på ett sätt om krävs för att se till varje barns behov. Barnens möjlighet att leka i avskildhet, utan att bli störd, exempelvis för att bygga, lägga pussel eller titta i en bok begränsas. Andra förskolor har större ytor att tillgå. Lindö (1998) poängterar vikten utav klassrummets psykiska och fysiska miljöns betydelse för ett barns kunskaps- och personlighetsutveckling. Lidö menar vidare att i en språkstimulerande klassrumsmiljö är bord placerade så att barnen har ögonkontakt med varandra då de lätt ska kunna kommunicera med

varandra. Det ska finnas utrymme för att lätt kunna samla alla till de gemensamma aktiviteterna men även möjlighet till att dra sig undan i en avskild vrå för att till exempel läsa en bok eller möjlighet till att utforska på egen hand. Skolinspektionen (2012) framhäver att det behövs en fysisk och pedagogisk miljö med material som främjar barnens lärande och utveckling, men att det inte finns tillräckligt med utrymme i förskolorna. Barnen riskerar då att inte få den utveckling som de har rätt till. Jennfors och Jönsson (2010) poängterar förskolans roll för att stödja barn till att utforska. Barn behöver en plats där de kan få prova och utforska med stöd utav den vuxne. Förskolan ska vara en sådan plats för barn. Förskolan kan erbjuda barn en miljö som ger rika möjligheter till funktionellt läsande och skrivande (Riddersporre & Persson). Det visade sig även i skolinspektionens studie (2012) att det finns förskolor som använder sitt utrymme väl, men att en del ändå inte lyckas skapa en stimulerande miljö. Det finns förskolor där lokalerna är stora och ljusa, men där material och leksaker ligger slängda huller om buller i hyllor och lådor, och där böckerna som finns är slitna, trasiga och utan intresse för de barn som finns i gruppen.

Hur materialen, på ett tilltalande och inbjudande vis, placeras i förskolan varierar väldigt. Ibland är stor del av materialet helt enkelt inlåst i skåp som bara kan öppnas utav personalen. Argumenten är ofta att det blir rörigt eller att är farligt för de små barnen att ha till exempel färger och annat skapande material framme och åtkomligt, eller att man vill värna om att materialet ska hålla länge. Skolinspektionen menar att barnen riskerar att gå miste om viktigt lärande, såväl som möjlighet att utveckla självständighet och tillit till sin egen förmåga, på förskolor med ett sådant synsätt (2012).

Barn möter skrift dagligen, men deras vägar in i skriftspråket varierar och kan därför se olika ut beroende på det individuella barnet och den sociala och den kulturella miljön som barnet växer upp i. Varje enskilt barn utvecklas på sitt sätt, beroende på ålder och miljö. Detta innebär också att när barnet kommer till förskolan har de olika erfarenheter och intressen av läsande och skrivande, detta måste den vuxne ta tillvara på (Carina Fast, 2013). Björklund (2010-12-09) nämner i sin artikel att förskolan är dålig på att ta tillvara på barns tidigare erfarenheter kring skriftspråket då det har visat sig att verksamheten är, i de allra flesta fall, anpassad utifrån personalens referensram. Björklund skriver vidare i artikeln att om inte förskolan bygger sin pedagogik på barnens tidigare erfarenheter, kommer inte heller barnen vilja tillägna sin tid och sitt intresse till att skriva och läsa. Björklund lyfter också verksamheten i sin artikel och menar på att barnen ska erbjudas en pedagogisk verksamhet där

deras egna motiv och intressen är utgångspunkten. Lindö (1998) framhäver vikten av att samtala med barnen om utformningen av klassrummet och miljön för att på så sätt kunna skapa ett klassrum utifrån barnens behov. För att skapa en trygg atmosfär för lärandet och personlig utveckling är det gemensamma samtalet grunden.

Dahlgren med flera (2003) framhäver att skriftspråket finns runt omkring oss i samhället i olika sammanhang, dock uppmärksammas inte alla barn detta. Den skriftspråkliga miljön som barnen befinner sig i kan göras attraktiva och tydliga. Fridolfsson (2008) poängterar hur viktigt det är barn vistas i miljöer som stimulerar skriftligt skapande för att barnen ska bli intresserade av att ägna sig åt skrivande och läsande aktiviteter. Författaren menar att barn som befinner sig i en miljö med rikligt material så som pennor, papper, stämplor, magnetbokstäver samt tillgång till böcker, ägnar sig i större utsträckning för skrivning och även läsning. Därför bör förskolan utrustas med den sortens skriv- och lässtimulerande material. Dahlgren med flera (2003) lyfter en del materiel som kan stimulera barns skriftspråk. Att lätt organisera en skrivhörna med attraktivt materiel som till exempel olika sorters block, pennor, brevpapper, kuvert, stämplor m.m. är ett utav många exempel som lyfts. Ännu ett exempel som Dahlgren med flera (2003) lyfter är skriftbilder som visar text och bild på olika slags föremål så som skåp, lådor eller hyllor kan barnen lättare uppleva skriftspråkets olika kommunikativa syften.

4.3 Att läsa i förskolan

All läsning måste äga rum någonstans. Platsen som vi, läsare, väljer påverkar hur vi läser. Men det är inte bara frågan om en plats, det är också en fråga om att vi har de böcker vi vill ha, vilket humör vi är på, tiden och om vi kommer bli störda eller inte (Chambers, 1995). Att lära sig läsa är enligt Fast (2013) magiskt för många barn. Läsandet inkluderar många olika typer av material, så som tidningar, böcker, brev, litteratur, texter på datorn, tv och telefoner. Undersökningar har visat att kontakten mellan barn och skriven text gör att de flesta barn blir medvetna om skriftspråket (2013). Damber, Nilsson och Ohlsson (2013) framhäver att barns tidigare erfarenheter av möten med text har en avgörande betydelse för dessa barn. Förskolans läsaktiviteter fyller en oerhört viktig funktion för barnen på många olika sätt. Läsaktiviteterna ger barnen en relation till skriftspråket som de kommer att behålla och vidareutveckla livet ut. Fast (2013) skriver att man tidigare ansåg att barnen, vid ett visst tillfälle, var mogna för att lära sig läsa och att föräldrar men även förskollärarna inte skulle lära barnen läsa före denna tidpunkt. Fast skriver vidare att man idag, numera, vet att barns vägar in i skriftspråket ser olika ut och börjar redan tidigt i barnens liv (2013).

Det finns många olika läsaktiviteter i förskolorna men en aktivitet som dagligen förekommer i förskolor runt om i landet är högläsning (Damber, Nilsson och Ohlsson, 2013). Chambers (1995) framhäver att läsa högt för barnen är nödvändig för deras utveckling som läsare. Enligt Chambers är högläsning utav stort värde.

Fast (2013) betonar också vikten av högläsning och lyfter även samtalet. Fast menar vidare att i samband med högläsning finns det möjlighet för samtal, att samtala är minst lika viktigt som själva läsandet. Damber, Nilsson och Ohlsson (2013) framhäver hur viktigt det är att pedagogen är lyhörd och nyfiken då man ska samtala med barn om böcker. Att pedagogen även har en tro på barnets förmåga att självständigt resonera och diskutera bokens innehåll är också viktigt i ett samtal med barn.

4.4 Att skriva i förskolan

Redan vid tidig ålder börjar barns skrivutveckling. Varje enskild erfarenhet barnet får av skrivandet beror främst av de vanor och den inställning till skrivande som finns i hemmen men också där barnet oftast vistas (Fast, 2013). För att ha möjligheten till att kunna kommunicera på avstånd, sammanställa fakta, besvara frågor och framföra egna idéer är skrivandet ett viktigt medel. Genom att kunna skriva får man en möjlighet till reflektion och intellektuell utveckling. Undervisning med god kvalitet ska kunna ge varje barn, oavsett behov, grundläggande förmågor att uttrycka sig i skrift (Taube, 2011). Fast (2013) framhäver att barn inte behöver befinna sig i en speciell ålder för sin läs- och skrivutveckling. Fast menar vidare att det som styr barn är deras intresse och nyfikenhet till läsning och skrivning.

Läsning och skrivning är mycket nära sammankopplade. De båda aktiviteterna kan sägas utgöra två sidor av samma myt. Dock skiljer sig skrivning från läsning (Taube, 2011). Dahlgren, Gustafsson, Mellgren och Olsson (2003) lyfter att barn börjar spontant med skrivning innan de börjar med läsning. Att lära sig skriva är mycket mer krävande än att läsa, dock överlistar barnen emellertid dessa svårigheter och bortser från svårigheterna.

Fast (2013) framhäver att det är många barn som redan vid tidig ålder börjar experimentera med sitt eget skrivande. När barnen har upptäckt skriftspråket brukar de oftast börja med att låtsasskriva, rita olika mönster och hittar på egna slags symboler som under en senare tid börjar allt mer likna bokstäver (2013). Taube (2011) lyfter miljön och menar att en omgivande miljö med mycket text i form av bland annat böcker och skyltar stimulerar barnets skrivförsök. Fast framhäver att barnets eget namn lär sig många barn att tidigt känna igen (2013).

5 Översikt av den traditionella förskolan

5.1 Fredrich Fröbel

Fredrich Fröbel var en pedagog som föddes i slutet av 1700-talet i furstendömet Schwarzburg-Rudolstadt, det vill säga i nuvarande Tyskland. Fröbel var son till en präst och hade en ganska olycklig barndom. Redan i ung ålder började Fröbel inrikta sig på pedagogik då han började undervisa i en förnäm privatskola för pojkar. Under åren på privatskolan upptäckte Fröbel att det var åren innan skolan, barnåren, som var viktigast i uppfostran. År 1817 startade Fröbel sin egen skola. Efter att Fröbel upptäckt att barnåren var viktigast införde han, år 1839, en skola för barn i förskoleåldern. Kindergarten blev namnet på skolan, det vill säga barnträdgård på svenska. Fröbel kom att bli en av de mest inflytelserika personerna för den traditionella förskolan (Fock, 2010). Förskolan i Sverige, men även i den övriga världen, har blivit format utifrån Frøbels tankar och idéer om det skapande och kreativa barnet, en allsidig utveckling och om lekens betydelse. Frøbels pedagogiska lekmaterial har lagt grunden för den moderna förskolan (http://www.forskolenatet.se/?page_id=34).

5.2 Den traditionella förskolans grundtankar

Grundtanken i den traditionella förskolan utgår från Frøbels tankar om barn. Enligt Fröbel är det viktigt att barn ska ha möjlighet till att själva pröva sig fram, konstruera och upptäcka, barn är och förblir skapande. Eftersom barnen själva ska få möjligst, att på egen hand, upptäcka ska därför pedagogerna undervisa barn i uppfinnandet, utforskandets konst och ge barnen verktyg och inte färdiga lösningar. För att barnen ska växa upp till fria tänkande människor ansåg Fröbel att självverksamhet och lek är de viktigaste principerna (http://www.forskolenatet.se/?page_id=34).

5.3 Miljön – den traditionella förskolan

Miljön är av stor betydelse i den traditionella förskolan, det är en del i det pedagogiska arbetet. Utifrån miljön sänds även tydliga budskap om hur man förväntas bete sig och hur man använder sig av material samt inne- och uterum. Det är därför ytterst viktigt att fundera över vilka signaler man vill att miljön ska sända och varför. Leken är betydelsefull och för att den ska kunna finnas och fungera på ett bra sätt är en tillåtande atmosfär och miljö, som uppmuntrar leken, viktiga beståndsdelar. Miljön bör signalera att det handlar om en verksamhet med kreativitet, där material och miljö inbjuder till läroprocesser (Campner och Persson, 2000).

6 Översikt av Montessoriförskolan

6.1 Maria Montessori

År 1870 den 31 augusti i Chiaravalle i Italien föddes en flicka vid namn Maria Montessori. I en medelklassfamilj var Maria Montessori det enda barnet vars fader var mycket konservativ och mamman liberal. Maria Montessori hade vid 12 års ålder bestämt sig för att utbilda sig till ingenjör, vilket hon senare insåg inte kändes rätt. Montessori beslutade sig därför för att fortsätta sina studier inom medicin och blev Italiens första kvinnliga läkare år 1896 (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1997).

Efter att Maria Montessori blivit utexaminerad från Roms universitets medicinska fakultet fick hon en anställning vid universitetets psykiatriska klinik där hon till en stor del arbetade med barn som tagits in på Roms mentalsjukhus. Efter att arbetat en tid med barnen på Roms mentalsjukhus blev Montessori övertygad om att dessa barn kunde få hjälp genom speciell undervisning. Hon reste därför till London och även Paris för att studera det arbete som gjorts utav två tidigare forskare, Jean Itard och Edouardo Séguin (Polk Lillard, 1995)

Efter sin resa i London och Paris bad den italienska utbildningsministern Montessori att föreläsa för lärarna i Rom. Kursen som Maria Montessori föreläste om utvidgades så småningom till att bli Statens ortofreniska skola. År 1898 utsågs Montessori till skolans ledare. Med stöd av metoderna som Montessori inskaffat sig från de två forskarna, Itard och Séguin, arbetade hon med barn i två år där hon genom sitt arbete fick en övertygelse som gjorde att hon, resten av sitt liv, ägnade all sin energi och uppmärksamhet åt utbildningens område (Polk Lillard, 1995).

6.2 Montessoripedagogikens grundtankar

Det finns en stark vilja hos varje barn, en vilja till att upptäcka, pröva och lära sig mer om sig själv och sin omvärld. Syftet bakom Montessoripedagogiken är att ge varje barn möjlighet till att utvecklas till en fördomsfri, öppen och nyfiken individ. Barnet ska alltid vara i centrum och måste utvecklas på sin nivå efter sin egen förmåga. Pedagogiken bygger på att varje barn har en inre livskraft och en lust, en lust till att vilja lära. Detta leder till att Montessoripedagogiken tar mer hänsyn till barnets egen utvecklingsnivå än till åldern.

Varje barn är unikt och måste därför utvecklas i sin egen takt och det är montessoriläraren som ska anpassa undervisningen efter det individuella barnets behov (Wennerström Skjöld & Smeds Bröderman, 1997).

En annan grundtanke inom Montessoripedagogiken är, enligt Kerstin Signert (2003), den väl förberedda miljön som är anpassad till det enskilda barnets utveckling och behov. Barnet ska utvecklas självständigt (Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson).

6.3 Miljön - Montessori

Miljön i en Montessoriförskola har en mycket stor betydelse och ska vara väl förberedd på ett sätt som är anpassat efter barnen och deras olika utvecklingsnivåer. Det är viktigt att barnen vistas i en stimulerande och utmanande miljö då den är betydelsefull för deras utveckling på alla plan både fysiskt, psykiskt, intellektuellt, socialt, känslomässigt och andligt.

Rummets form, färg och inredning är betydelsefull för att barnens inneboende kraft ska stimuleras. Genom att använda ljusa och neutrala färger blir rummet en hemliknande atmosfär. Bord och stolar ska finnas i varierande storlekar för att passa barnen. Även alla hyllor ska befinna sig i barnhöjd. Rummet ska vara tillräckligt stort för att det ska finnas utrymme för rörelser, stimulans från andra barn men även för avskildhet. Ordning och struktur är också en viktig förutsättning i en montessoriförskola (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998).

6.4 Språkmaterial i Montessoriförskola

Barnens språk är ett av alla ämnesområden som förskolläraren medvetet arbetar mycket med. Förskolläraren nämner all materiel vid namn och uppmuntrar barnen att säga efter. I barnens närhet ger förskolläraren ord för saker, lyssnar och samtalar med barnen (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998). Lillard Polk (1995) framhäver att som förskollärare ska man ha tålamod och intresse med att tala till och lyssna på barnet. Barnet bör ha möjlighet till att få höra vad saker i sin omgivning heter. Lillard Polk framhäver även att barnet, i sin tidiga ålder, är mottaglig för att lära sig nya saker helt naturligt (1995).

När barnen vid senare tillfällen visar ett mer intresse för ordens uppbyggnad, är det viktigt att förskolläraren är närvarande och stimulera den fortsatta utvecklingen mot skrivning, läsning och även grammatik (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998).

För att befästa alla språkljud har barnen, innan de börjar med skrivningen, lekt olika ljudlekar för att uppmärksamma ljuden. Med av olika geometriska former har barnen på olika sätt fått rita runt formerna, prövat och experimenterat och fyllt formerna med färg. Detta arbetssätt syftar till att barnen förbereds inför skrivning (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998).

Det framkommer utav Lillard Polk (1995) att avsikten med att använda sig utav geometriska former är i första hand för att utveckla den muskelkontroll som behövs för att kunna hålla en penna, för att hålla sig innanför en konturlinje och för att kunna, i en kontrollerad rörelse, föra handen över papperet.

Sandpappersbokstäver är ett arbetssätt som barnen arbetar med där de även lär sig bokstävernas ljud. De följer bokstavsformen i sandpappret samtidigt som bokstaven ljudas (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998). Lillard Polk (1995) förklarar att sandpappersbokstäverna är gjorda i kursiv stil, detta för att det ger barnet en mer naturlig rörelse för skrivning. Det framhävs även att hjärnan och handen länkas samman på ett bättre sätt vid utformning av kursiva bokstäver.

Då det inte är lätt att skriva för hand i tidig ålder, används därför lösa bokstäver som barnet bygger ord med. Samtidigt som barnet bygger ordet analyseras ljuden. Det är viktigt att förskolläraren, i detta fall, är engagerad och hjälper till att bokstavera ordet som barnet skapat (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 1998).

7 Teoretiska perspektiv

7.1 Sociokulturellt perspektiv

Tabu (2011) förklarar sociokulturellt perspektiv som ett samspel med andra. Författaren menar på att människan lär sig och utvecklas på ett visst sätt som omgivningen tillåter och uppmuntrar. Skolverket (2011) beskriver perspektivet som en interaktion med andra och att perspektivet lägger vikten på kulturens och det sociala sammanhangets samspel med varandra.

Det sociokulturella perspektivet har sin utgångspunkt i Lev Semenovich Vygotskjis arbeten om utveckling, lärande och språk. Vygotskji var en rysk pedagog och filosof som levde under 1900-talet och arbetade med frågor kring barns lärande och utveckling (Hwang & Nilsson, 2011). Vygotskji intresserade sig för barns inlärningspotential, det vill säga vad ett barn kan prestera under ledning av en vuxen eller en äldre kamrat och ansåg att två barn kan befinna sig i samma stadium men har olika förutsättningar för en fortsatt utveckling. För att hantera sådana situationer och för att kunna hjälpa det enskilda barnet för en fortsatt utveckling uppfann Vygotskji begreppet proximal utvecklingszon (Phillips & Soltis, 2010). Tabu (2011) lyfter den proximala utvecklingszonen och förklarar vidare att zonen handlar om vad eleven kan klarar av med viss hjälp utav en kamrat eller en vuxen. Målet är att stödja elevens utveckling från en zon till en annan. Phillips och Soltis (2010) förklarar vidare hur den proximala utvecklingszonen kan tänkas vara användbar för lärare, då lärarna bör undvika att se sina elever som oförmögna till en fortsatt utveckling och att eleverna har fastnat i en viss zon.

7.2 Utvecklingsekologiskt perspektiv

Urie Bronfenbrenner var en rysk-amerikansk psykolog som studerade barns utveckling i olika kulturer. Bronfenbrenner studerade hur miljön påverkade individens utveckling vars resultat sedan sammanfattades och bildade ett perspektiv, det utvecklingsekologiska perspektivet. Precis som Vygotskij, intresserade sig Bronfenbrenner för relationen mellan individ och samhälle. För att man skulle förstå kopplingen mellan individ och samhälle utvecklade Bronfenbrenner en utvecklingsekologisk modell. Modellen består av fyra olika nivåer, så kallade system. Utöver de fyra nivåerna är tid en viktig aspekt inom utvecklingsekologiska perspektivet (a.a.). I den utvecklingspsykologiska forskningen har tid spelat en begränsad roll,

Björklid (2005) menar på att det enbart har varit individens utveckling under en viss tid som har spelat en roll och att miljön nästan helt har uteslutits (a.a.).

Bronfenbrenner framhävde att både miljön och individen förändras med tiden och att förändringarna kan ha en direkt påverkan på individen eller på omgivningen. Bronfenbrenner menar vidare på hur viktigt det är att man förstår hur de olika nivåerna påverkar individen och utvecklingen (Hwang och Nilsson, 2011).

Svensson (2009) framhäver hur Bronfenbenner ansåg att barnet och dess utveckling ses som ett resultat av samspel mellan individ och miljön. Grundsynen för det utvecklingsekologiska perspektivet är att människan är aktiv och påverkbar. Detta innebär att olika faktorer i miljön påverkar barnets utveckling men beroende på personlighet, tidigare erfarenheter och parallella erfarenheter påverkas barnet olika. Björklid framhäver att barn utvecklas och lär inte enbart i en miljö utan i samspel med alla miljöer som de möter.

8 Metod

8.1 Genomförande

Kihlström (2007) lyfter intervjuer som ett bra redskap för en lärare. Författaren poängterar även vikten av tekniken och menar vidare på att som blivande lärare kan man, med hjälp utav intervjuer som redskap, bemöta exempelvis barnen men även vuxna. Hur tänker barnen eller de vuxna? Vilka föreställningar har de om sin omvärld? Jag har därför valt att använda mig av intervjuer till mitt examensarbete. Med hjälp av intervjuer kommer jag att undersöka verksamheten, den traditionella förskolan med montessoriförskola, för att ta reda på hur pedagogerna använder sig av miljön för att utmana barns skriv- och läsinlärning. Finns det tillräckligt med material, anpassat för barnets ålder, som utvecklar intresset och är den tillräckligt inbjudande och stimulerande för att fånga barnets nyfikenhet för skriv- och läsinlärning. Under intervjun kommer jag att använda mig av en diktafon för att senare kunna transkribera svaren.

Under arbetets gång har jag varit i kontakt med ett flertal pedagoger som har velat delta i min undersökning. Av initialt åtta pedagoger deltog slutligen fem. Tre som arbetar inom montessoriförskolan och två som arbetar inom den traditionella förskolan. Att samtliga åtta inte kunde delta i min undersökning har påverkat mitt resultat. Men mitt undersökningsunderlag är fortfarande tillräckligt för att göra väl underbyggda slutsatser.

8.2 Kvalitativ intervju

Jag har övervägt ett flertal olika metoder för materialinsamling. Patel och Davidsson (2011) framhäver att det finns olika metoder man kan använda sig av för att samla in data. Intervjuer, observationer, dokumentationer är olika metoder som lyfts fram. En tidig tanke var att göra intervjuer och observationer. Tyvärr fick jag överge idén med observationer då denna metod var allt för tidskrävande och svår att administrera.

Intervjutekniken jag valde är kvalitativ intervju. Kihlström (2007) beskriver kvalitativ intervju som ett vanligt samtal med ett speciellt fokus. Kihlström framhäver även vikten av att inte ställa ledande frågor. Till min undersökning har jag tagit fram ett antal frågeställningar. Syftet med mina frågeställningar är att ta reda på hur de intervjuade personerna tänker om ämnet. Jag vill höra deras åsikter för att på så sätt hitta ett mönster. Jag kommer därför att använda mig av öppna frågor för att ta reda på hur pedagogen tänker om läs- och skrivinlärning.

Det är i linje med Patel och Davidssons (2011) beskrivning av kvalitativ intervju som en metod där man har fokus på den intervjuades tankar och funderingar om det valda ämnet. Kihlström (2007) lyfter även placeringen som en viktig faktor gällande kvalitativ intervju. Författaren menar vidare att man bör sitta så att man ser varandra bra. När jag skulle genomföra intervjuerna lät jag de intervjuade bestämma vart vi skulle placera oss. Vid alla intervjutillfällena satt vi i förskolechefens rum, då det var där det vi fick sitta ostört.

En risk med kvalitativ intervju är att det egentliga svaret påverkas av min transkribering. Konverteringen mellan tal och skriftspråk kräver ett visst mått av tolkning. Det gäller att forskaren är uppmärksam på detta, vilket påtalas av Dovemark (2007).

Eftersom jag själv utfört intervjuerna på plats samt gjort transkriberingen, i nära anslutning till intervjutillfället, har jag kunnat förmedla så mycket som möjligt av den situationella och empatiska närvaron.

8.3 Validitet och reliabilitet

8.3.1 Validitet

Kihlström (2007) framhäver hur viktigt det är att forskaren, tydligt, beskriver de olika faserna i sin undersökning angående intervjun och analysen. Alla som tar del av undersökningen ska kunna förstå och diskutera resultatet. Till min undersökning har jag därför omsorgsfullt redogjort och kategoriserat varje fas för alla ska kunna läsa och förstå min undersökning.

8.3.2 Reliabilitet

Begreppet reliabilitet handlar om undersökningens trovärdighet eller tillförlitlighet. För att undersöka resultatets reliabilitet är det vanligaste sättet att låta någon annan person undersöka och se om hen får samma resultat (Kihlström, 2007). I mitt resultat har jag valt att använda mig utav citat för att på så sätt förtydliga resultatets kategorisering. Detta anser jag även underlättar för läsaren och även personen som, ifall att, ska göra samma undersökning. Kihlström (2007) lyfter även hur vanligt det är att beskrivningen av kategoriseringen återföljs av citat från intervjuerna. Detta underlättar för läsaren att förstå kategorins innebörd.

8.4 Urval

Kihlström (2007) lyfter vikten av att fundera över vem som ska delta i undersökningen, hon menar på att vid kvalitativ intervju så ska man intervjua någon som har erfarenhet av det valda ämnet eller området. Till min undersökning kommer jag att intervjua fem pedagoger.

Tre av dessa är utbildade montessoripedagoger som har arbetat en längre tid med montessoripedagogiken.

De övriga pedagogerna har den traditionella förskolläraryrket. När jag skulle göra mitt urval till min undersökning så har jag utgått från pedagogernas tidigare erfarenhet samt deras livserfarenhet. Alla pedagoger som gett sitt godkännande till att delta i min undersökning har arbetat inom förskolan i minst 10 år.

Pedagogerna som har valt att delta i min undersökning har jag varit i kontakt med tidigare. En del av förskollärarna har varit mina tidigare handledare och en del har varit mina tidigare kollegor. Det var naturligt för mig att använda mig av mitt befintliga kontaktnät för att hitta deltagare som kunde tänka sig att delta i min undersökning. Det finns för- och nackdelar med att intervjua medarbetare/handledare vilket gör det extra viktigt för mig att tänka på hur jag, som intervjuar, förhåller mig. I detta läge måste jag förhålla mig professionellt och inte låta mig påverkas av den bekantskap jag har med intervjudeltagarna. Här nedan har jag valt att kort presentera, under påhittade namn, de pedagoger som valde att delta i min undersökning.

Anders (Montessoripedagog): Anders är 55 år gammal och har jobbat med montessoripedagogiken i 16 år men har även en lång erfarenhet inom den traditionella förskolan.

Martin (Montessoripedagog): Martin har sedan 14 år tillbaka enbart arbetat med montessoripedagogiken och genom praktik fått en inblick om den traditionella förskolan.

Tobbe (Montessoripedagog): Tobbe är 39 år gammal och har arbetat inom montessoripedagogiken i 16 år. Tobbe har även arbetat i en traditionell förskola.

Robin (Traditionell pedagog): Robin är 51 år gammal och har arbetat inom den traditionella förskolan.

Kim (Traditionell pedagog): Kim har arbetat som förskollärare sen 1996. Under 11 år har Kim arbetat i förskolan utöver detta har hen jobbat inom skolan.

8.5 Forskningsetiska principer

Vetenskapsrådet (2002) framhäver hur viktig och nödvändig forskningen är för både människans och samhällets utveckling. Forskningskravet och individskyddskravet nämns av vetenskapsrådet och menar vidare på att dessa krav skyddar samhällets medlemmar mot otillbörlig insyn. Dimenäs (2007) poängterar vikten av de forskningsetiska principerna som

vetenskapsrådet har givet ut. Dessa principer kan delas in i fyra delar, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Jag har tagit hänsyn till de forskningsetiska principerna och har därför några veckor innan intervjuerna informerat förskollärarna syftet bakom mitt examensarbete. Jag förklarade även att de är frivilliga till att delta i undersökningen och att de när som helst kan dra sig ur. Jag har även berättat för förskollärarna att det som berättas under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt, men att deras svar kommer att återges i mitt arbete men under påhittade namn. Jag informerade även förskollärarna att jag kommer att spela in intervjun som, efter avslutat arbete, kommer att raderas. Förfrågan till förskollärarna har skett både muntligt och skriftligt.

9 Resultat

9.1 Inspirerande material

Samtliga montessoripedagoger anser att det ska finnas varierande material som ska vara inspirerande, lockande samt kunna göra barnen nyfikna till att vilja skriva och läsa. Oavsett inlärningsstil ska materialen enligt montessoripedagogerna, finnas tillgängliga för barnen. Barnen ska själva kunna bestämma när de vill använda och arbeta med materialen. Pedagogerna lyfter också att det är deras ansvar att hålla materialen kompletta och tilltalande för att stimulera barnen.

“Om inte materialen är kompletta så vill inte barnen arbeta med det, vilket då leder till att barnen tappar intresset för att vilja skriva och läsa”

– säger Martin

9.2 Ett behovsanpassat material

Samtliga intervjuade anser att förskolans material ska vara anpassat utifrån barnets behov för att på bästa sätt utmana barnet och vidareutveckla dess tidigare erfarenhet. Materialen ska även ha flera användningsområden för att barnet, på bästa sätt, ska kunna utnyttja de material som verksamheten erbjuder.

En av de intervjuade i den traditionella förskolan lyfter barngruppens behov och menar att materialet ska anpassas beroende på vilken barngrupp man har. Att anpassa materialen utifrån barngruppens behov är utmanande då varje barn har sin egen vilja och sina individuella behov. Pedagogen menar vidare att materialen som hen använder är ett redskap som, beroende på aktiviteten, kan variera vilket kan försvåra för hen att tillgodose barngruppens behov.

9.3 Individanpassat material

En av pedagogerna i den traditionella förskolan lyfter hur viktigt det är att materialen som används är individanpassade. Pedagogen framhäver även vikten av att materialen som erbjuds ska utgå från barnets intresse och att man visar, som pedagog, hur materialen ska användas.

De material som vi visar barnet ska även ha ett syfte anser en av montessoripedagogerna och menar vidare att de material som barnet arbetar med, ska kunna ge den utmaning som krävs för att barnet ska utvecklas och bli en självständig individ. Eftersom självständighet är en av Montessoris grundtankar.

Då jag frågar samtliga pedagoger vad det innebär att individanpassa materialen utifrån barnets behov, blir svaren likanande. Som pedagog måste man hela tiden följa barnet, ta tillfälle i akt, utmana och presentera materialet som leder till skriv- och läsutveckling.

9.4 Varierande material

Samtliga pedagoger anser att pennor, papper och böcker är material som bör finnas på vilken förskola som helst.

”Materialet spelar en stor roll, har man inte det rätta materialet kan de inte skapa skrift och vad ska man läsa om det inte finns roliga böcker?”

– Säger Kim.

En av montessoripedagogerna menar att de material som ställs fram ska se lockande och roliga ut. Som ett exempel berättar hen att istället för att använda sig av vanliga pennor kan färgglada pennor med lite glitter ge en mer lockande känsla och barnet blir därför mer intresserat.

Samtliga pedagoger i den traditionella förskolan lyfter fram leken som ett material och menar på att leksaker och barnens lek kan stimulerar skrift. En av pedagogerna nämner att då barnen leker affär eller skola så brukar de göra sina egna kvitton och sina egna skolböcker vilket hen menar kan stimulera skriften.

”Barnen ska kunna gå, ligga, sitta och använda hela sin kropp i miljön för att kunna uttrycka sig med eller utan penna och papper”

– säger Kim

Ett gemensamt begrepp bland montessoripedagogerna är språkmaterialet som förklarats i avsnitt 5.3. Detta är ett material som barnen arbetar väldigt mycket med och som stimulerar barnens språkliga utveckling. En av montessoripedagogerna förklarar språkmaterialet på en djupare nivå. Hen menar att innan barnen börjar arbeta med språkmaterialet så har de redan fått en indirekt språklig medvetenhet från det sensoriska och praktiska materialen.

Penngreppet är ett exempel i språkmaterialen som samtliga montessoripedagoger lyfter. Barnen tränar penngreppet indirekt från det praktiska och sensoriska materialen. När väl barnen börjar visa intresse för skrivning, lyfter samtliga pedagoger hur viktigt det är att lära barnen rätt. De menar att penngreppet hjälper barnen att lära sig hur man håller pennan rätt. En av montessoripedagogerna benämner “ekonomiskt skrivsätt” som enligt hen innebär att,

om barnet har lärt sig rätt handgrepp om pennan så sparar barnet både tid och kraft. Andra material som samtliga montessoripedagoger lyfter, där barnen får möjlighet att träna skriftspråket, är att skriva i sand och spåra med pekfinger på sandpappersbokstäver där de kan känna bokstavens form. Barnen får sedan själv prova att skriva bokstaven på papper.

”Vid tre till fyra år börjar barnen bli nyfikna på språkets betydelse och har därför en drivkraft till att lära sig bokstäver för att sedan gå över till läsningen”

– säger Anders

Böcker som ett viktigt material är något som samtliga pedagoger framhäver. Det ska finnas många olika böcker som ska vara lättåtkomliga och tillgängliga för barnen. Även böckerna, anser samtliga pedagoger, ska vara anpassade efter barnens behov och av varierande svårighetsgrad. Bokbussen är ett gemensamt svar bland pedagogerna i den traditionella förskolan. En av pedagogerna anser att bokbussen är det bästa som någonsin hänt eftersom det är där barnen har möjlighet till att själva få välja vilken bok som de vill läsa. Hen lyfter även fram variationen av böcker på bokbussen.

“Om vi ska bestämma vilka böcker som barnen får läsa blir det ju väldigt tråkigt i slutändan. Tänk att behöva läsa samma bok om och om igen....
Privat skulle inte ens jag läsa samma bok två gånger”

– säger Robin

En annan pedagog i den traditionella förskolan framhäver att det hade varit roligt att använda sig mer av böcker än vad det gör idag. När jag frågar vad hen menar får jag svaret att på avdelningen som hen arbetar sker sällan läs- och skrivinlärning. Hen hade velat använda böckerna mer aktivt i verksamheten. Hen tillägger också att barnen på avdelningen väljer leken före vilket, enligt pedagogen, gör det svårt att fånga deras intresse för böcker.

En av montessoripedagogerna lyfter deras egna skolbibliotek på sin avdelning. De har utformat biblioteket efter hand som barnen har visat mer och mer intresse för läsning. I deras egna skolbibliotek har dem, som hen kallar det, “vanliga böcker” men att de även har en språkhylla där barnen kan finna lätt- och svårlästa böcker. Pedagogen framhäver även att det måste finnas en variation på böckerna och därför är hen, tillsammans med sina kollegor, väldigt noggranna med att byta ut böckerna så ofta som möjligt.

“Det ska ju vara roligt att läsa”

– säger Martin

En av pedagogerna i den traditionella förskolan lyfter fram datorn som ett bra material att använda sig utav. Hen menar att datorn idag har blivit så populär i förskolorna. Barnen använder gärna datorerna då de ska leta efter bilder, spel eller annat dylikt. På förskolan som hen arbetar på använder de datorn för en variant utav ASL (att skriva sig till läsning) som hen förklarar egentligen används i skolan men att detta är något som har uppskattats bland barnen. Hen menar vidare att barnen får möjlighet till att lek skriva och använda sin fantasi. Barnen får sedan förklara vad det är de har skrivit som vi, pedagoger, renskriver.

9.5 Miljön

Samtliga pedagoger anser att miljön i förskolan ska vara inbjudande och öppen. Man ska känna sig välkommen. De tycker också att det ska finnas plats för lek och lärande men även plats för barnen att sitta i lugn och ro. En av montessoripedagogerna anser att miljön ska vara inspirerande och kunna ge barnen känslan utav nyfikenhet. Som ett exempel säger hen att det ska finnas bokstäver, för barnen att leka med, och ordbilder på väggarna i barnens nivå. Detta är också något som en av pedagogerna i den traditionella förskolan lyfter och lägger även till att det ska finnas alfabetet uppsatt i barnens höjd. Då jag ställer frågan varför materialen ska befinna sig i barnens nivå svarar pedagogen att det är för att miljön blir allt mer lockande och barnen blir allt mer motiverade, eftersom de ser föremålen utifrån sitt egna perspektiv.

“Miljön ska inte vara ett hinder, det är vi pedagoger som måste anpassa”.

– Kim

9.6 Pedagogernas betydelse

“Vi är en förebild för barnet och därför är det viktigt att vi arbetar med läs- och skrivinlärning på ett sätt som inte blir tråkigt t.ex. genom att vi byter ut materialen med jämna mellanrum”

– säger Tobbe

Samtliga montessoripedagoger anser att miljön är ett av de viktigaste områden i en montessoriverksamhet och att det enbart är pedagogerna själva som ansvarar för att miljön ska vara tilltalande för barnen. Pedagogerna tycker även att de måste lyssna på och observera barnen för att se och veta vad de vill ha och vad de behöver. Att det är pedagogerna som måste tillgodose varje barns behov och alltid ligga steget före.

10 Analys/diskussion

10.1 Att se till barnets/barnens behov

Fast (2013) framhäver att barn bemöter skrift dagligen och att deras vägar in i skriftspråket kan variera och se olika ut beroende på det individuella barnet. Varje enskilt barn utvecklas på sitt sätt vilket leder till att när barnet kommer till förskolan har de olika erfarenheter och intressen av läsande och skrivande, detta måste den vuxne ta tillvara på. Dahlgren, Gustafsson, Mellgren och Olsson (2006) lyfter även upp barns olikheter och menar vidare att barn har olika erfarenheter av skriftspråket vilket gör att barnen möter läsning och skrivning på olika sätt. Samtliga pedagoger lyfter hur viktigt det är att individanpassa materialen utifrån barnets behov och även utifrån dess intresse, vilket även jag anser vara viktigt.

Gustafsson med flera (2006) framhäver också att barn har olika behov av att lära sig läsa och skriva, detta gör också att barn har olika inlärningsstrategier och behöver därför olika slags stöd för sin inläring. Jag anser att förskolan måste se till att varje barns behov synliggörs. Om inte förskolan anpassar materialen utifrån vart barnet befinner sig finns det möjlighet till att barnet inte finner intresse till att vilja läsa och skriva, vilket leder till att barnets skriv- och läskunskaper försämras. Detta kan även vara förklaringen till varför Sveriges befolkning har dåliga skriv- och läskunskaper. Tar man inte tillvara på individens tidigare kunskaper leder det till att man inte får den utmaning som krävs för att uppnå sin individuella utveckling. Detta nämner även Björklund (2010-12-09) i sin artikel då hon skriver hur dålig förskolan är på att ta tillvara barns tidigare erfarenheter.

Att materialen som används har ett syfte lyftes av en montessoripedagog, detta för att barnet ska kunna ha möjligheten till att utmana tidigare erfarenhet och få sin individuella utveckling men även växa som en självständig individ. Wennerström Skjöld och Smeds Bröderman (1997) framhäver att Montessoripedagogiken tar hänsyn till barnets egen utvecklingsnivå än till åldern. Eftersom varje barn är unikt bör därför deras utveckling ske i deras egen takt. Därför ska montessoripedagogen anpassa undervisningen efter det individuella barnets behov. Hwang och Nilsson (2011) lyfter det sociokulturella perspektivet som bygger på Vygotskjis tankar om barns utveckling och lärande. Vygotskij studerade barns inlärningspotential och kom fram till att två barn kan befinna sig på samma nivå men behöver olika förutsättningar för en fortsatt utveckling.

Vygotskij kom fram till att varje barn har sin egen utveckling, denna utveckling kallade han för den proximala utvecklingszonen. Begreppet handlar om att hjälpa barnet till att uppnå nästa steg i sin utveckling (Phillips och Soltis 2010). För att barnet ska uppnå sin proximala utvecklingszon krävs det alltså att förskolan anpassar materialen utifrån vad barnet behöver.

10.2 Olika sätt att arbeta

De både förskoleverksamheterna erbjuder samma slags materiel så som pennor, böcker och papper, som barnen kan arbeta med för att ägna sig mer åt skrivning och läsning. Dessa materielen anser jag vara en självklarhet i förskolorna. Man bör berika verksamheten med papper, pennor och böcker för att intressera barnen av skrivning och läsning. Med detta basmaterial kan barnen själva svara frågor som: Vad kan jag göra med denna penna? Hur kan jag använda mig utav detta papper? Förskolan ska enligt, Fridolfsson (2008), utrustas med materiel som stimulerar skrivning och läsning. Författaren menar vidare att barn som befinner sig i en miljö med rikligt material så som pennor, papper, stämplor, magnetbokstäver samt tillgång till böcker, ägnar sig i större utsträckning för skrivning och även läsning.

Det som skiljer sig mellan förskoleverksamheterna är hur montessoripedagogerna, utöver pennor, papper och böcker, använder sig av ytterligare materiel som kan stimulera barns skriv- och läsinlärning. Som exempel nämner montessoripedagogerna material (språkmaterielen) så som sandpappersbokstäver och även naturmaterial som t.ex. sand att skriva i.

Enligt Skjöld Wennerström och Bröderman Smeds (1998) är sandpappersbokstäverna ett arbetssätt som barnen arbetar med där de även lär sig bokstävernas ljud. De följer bokstavsformen i sandpappret samtidigt som bokstaven ljudas. Lillard Polk (1995) förklarar att sandpappersbokstäverna är gjorda i kursiv stil, detta för att det ger barnet en mer naturlig rörelse för skrivning. Det framhävs även att hjärnan och handen länkas samman på ett bättre sätt vid utformning av kursiva bokstäver.

Ännu en skillnad som man kan se i resultatet är att pedagogerna från den traditionella förskolan lyfter lek som ett material. De framhäver hur barnen, med hjälp utav leken, kommer i kontakt med skriftspråket. Schickedanz och Casbergue (2013) lyfter leken och föreslår att varje förskola ska förses med utrymme för dramatisk lek, detta för att kunna göra upptäckter och för att praktisera skrivandet. Till barnens rollspel bör det även finnas anteckningsblock, anslagstavlor och andra skrivverktyg som barnens stimuleras till att använda sig utav i samband med sina rollspel (Fast).

Jag anser att det ska finnas en variation på materialen som verksamheten erbjuder barnen. Samtliga pedagoger vill anpassa materialen utifrån barnets behov. För att lyckas med det anser jag att det inte räcker att enbart använda sig av pennor, papper och böcker. Det bör finnas möjlighet för barnen att själva välja vad de vill arbeta med. Jag kan även, precis som en av montessoripedagogerna, anse att det som pedagogerna tar fram ska ha ett syfte. Det är därför det är viktigt att man väljer ut material med omsorg. Jag har även lagt märke till, utifrån mina tidigare erfarenheter, att förskolor idag har allt för mycket material som jag anser inte har ett syfte. Med syfte menar jag att material kan utmana och utveckla det som barnet redan kan.

10.3 Barn påverkas utav miljöns utformning

Hwang och Nilsson (2011) lyfter utvecklingsekologiska perspektivet. Bronfenbrenner studerade hur miljön påverkade individens utveckling vars resultat sedan sammanfattades och bildade ett perspektiv, det utvecklingsekologiska perspektivet. Bronfenbrenner menade på att individen är påverkningsbar och blir påverkad utav miljön, på samma sätt blir även miljön påverkad utav individen.

Lidö (1998) lyfter att i en språkstimulerande klassrumsmiljö bör det finnas utrymme för att lätt kunna samla alla till de gemensamma aktiviteterna, men även möjlighet till att dra sig undan i en avskild vrå, för att till exempel läsa en bok eller möjlighet till att utforska något på egen hand. Jennfors och Jönsson (2010) poängterar förskolan som en plats där barn får möjligheten till att prova och utforska. Förskolan ska vara en sådan plats för barn som kan erbjuda en miljö med rika möjligheter till funktionellt läsande och skrivande (Riddersporre & Persson). Ett gemensamt svar bland samtliga pedagoger var att miljön i förskolan ska vara inbjudande och öppen. De tyckte också att det ska finnas plats för lek och lärande men även plats för barnen att sitta i lugn och ro. Jag anser att det ska finnas tillräckligt med utrymme för barnen att röra sig fritt, dock bör det även finnas plats för, precis som samtliga pedagoger anser, lugn och ro. Man bör därför tänka på att planera verksamheten utifrån barnens behov. Vad är det barnen behöver mest? Vad är det barnen använder mest? Var i rummet befinner sig barnen mest? Jag anser att man hela tiden, som pedagog, ska tänka på barnet när man planerar verksamheten.

Att samtala med barnen om utformningen av klassrum och miljön är en viktig faktor enligt Lindö (1998). Lindö menar vidare att genom samtal kan man forma klassrummet och miljön utifrån vad barnen behöver. För att skapa en trygg atmosfär för lärandet och personlig utveckling är det gemensamma samtalet grunden menar Lindö. Jag kan utifrån tidigare erfarenheter anse att förskolorna idag inte utformar miljön utifrån vad barnet behöver. Vilket även Björklund (2010-12-09) nämner i sin artikel då hon skriver, att i de flesta fall har det visat sig att, verksamheterna är anpassade utifrån personalens referensram.

Björklund skriver vidare i artikeln att om inte förskolan bygger sin språkutvecklingspedagogik på barnens tidigare erfarenheter, kommer inte heller barnen vilja tillägna sin tid och sitt intresse till att skriva och läsa. Wennerström Skjöld och Bröderman Smed (1997) framhäver hur stor betydelse miljön har en i en Montessoriförskola vilket innebär att den ska vara väl förberedd på ett sätt som är anpassat efter barnen och deras olika utvecklingsnivåer. Att barnet vistas i en stimulerande och utmanande miljö är viktigt eftersom miljön är betydelsefull för barnets utveckling på alla plan. Kerstin Signert nämner att den väl förberedda miljön ska vara anpassad till det enskilda barnets utveckling och behov. Signert menar vidare på att detta är en utav grundtankarna inom Montessoripedagogiken (Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson 2003). Min observation är att miljön mellan den traditionella förskolan och montessoriförskolan skiljer sig. Eftersom montessoripedagogiken sätter barnets tidigare erfarenheter och barnets behov i centrum för verksamhetens utformande. Vilket Björklund sett saknas på många förskolor.

Ett gemensamt svar från samtliga pedagoger var att de vill att miljön ska vara inspirerande och kunna ge barnen känslan utav nyfikenhet. Samtliga pedagoger ansåg också att det skulle finnas bokstäver och ordbilder på väggarna, samt att dessa skulle befinna sig i barnens nivå för att fritt kunna leka med. Jag anser att det är otroligt viktigt att man planerar en verksamhet där barnen har möjlighet att själva ta fram det material som de vill arbeta med. Det är därför ytterst viktigt att planera så all material finns tillgängligt för barnen att lätt nå. Detta är något som jag anser saknas i en del förskolor. Skolinspektionen (2012) lyfter i sin studie att på många förskolor ligger materialen slängda huller och buller i både lådor och hyllor, och böckerna som finns är slitna, trasiga och utan intresse för de barn som finns i förskolan. I studien lyfts även att det är väldigt olika i vilken grad förskolorna funderar kring placeringen av materialen. Ibland är en stor del av materialen inlåsta i skåp som bara personalen har tillgång till. Man kan fundera över om detta har med resursbrist att göra eller stora avstånd mellan de som sätter upp reglerna med de som förstår barnens behov.

Litteratur

Björklid, Pia (2005) *Lärande och fysisk miljö En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*

Björklund, Elisabeth (2008) *Att erövra litteracitet. Små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*

Björklund, Elisabeth (2010) *Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling*. 9 december. <http://www.forskning.se/nyheterfakta/teman/lasochskrivinlarning/tiofragorochsvar/hurkanforsolanbidratillbarnssprakutveckling.5.14ed700e12c61167c5180002694.html> (Hämtad 2014-09-05).

Campner, Eva & Persson, Elsie (2000) *Vardagsperspektiv – pedagogernas syn på läroplanen för förskolan*.

Chambers, Aidan (1993) *Böcker inom oss – om boksamtal*. Rabén & Sjögren bokförlag: Stockholm.

Cunningham D, Denise (2008) Literacy Environment Quality in Preschool and Children's Attitudes Toward Reading and Writing. *Literacy Teaching and Learning Volume 12, Number 2 sida: 19-36*.

Dahlgren, Gösta & Gustafsson, Karin & Mellgren, Elisabeth & Olsson, Lars-Erik (2006) *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Liber AB

Dimenäs, Jörgen (2007) *Lära till lärare*. Stockholm: Liber AB

Dovemark, Marianne (2007) *Etnografi som forskningsansats I: Dimenäs, Jörgen Lära till lärare*. Stockholm: Liber AB

Europaportalen (2012) *Läskunnighet upp i EU ner i Sverige* <http://www.europaportalen.se/2012/09/laskunnighet-upp-i-eu-ner-i-sverige> 11 september (Hämtad 2014-09-25)

Fast, Carin (2013) *Att läsa och skriva i förskolan*. Studentlitteratur: Lund

Fridolfsson, Inger (2008) *Grunderna i läs- och skrininlärning*.

Förskolnätet *Fröbelpedagogik*. http://www.forskolenatet.se/?page_id=34 (Hämtad: 2014-12-05).

- Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011) *Utvecklingspsykologi*. Natur och kultur: Lund
- Ivarsson, Lena (2008). *Att kunna läsa innan skolstarten: läsutveckling och lärandemiljöer hos tidiga lärare*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2008.
- Kihlström, Sonja (2007) *Att genomföra en intervju I: Dimenäs, Jörgen Lära till lärare*
Stockholm: Liber AB
- Liberg, Caroline (2006) *Hur barn lär sig läsa och skriva*. Studentlitteratur: Lund.
- Lidö, Rigmor (1998) *Det gränslösa språkrummet. Om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv*.
- Lillard Polk, Paula (1995) *Montessoripedagogiken i vår tid*. Bokförlaget Forum
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (2011) *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003) *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB
- Riddersporre, Bim & Persson, Sven (2010) *Utbildningsvetenskap i förskolan*. Natur & Kultur: Lund
- Skolinspektionen (2012) *Förskola före skola – lärande och bärande. Kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*.
- Skolverket (2011) *Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*
- Snow, E. Catherine, Burns Susan. M. & Griffin, Peg (1999) *Language and Literacy Environments in Preschools*
- Svensson, Ann-Katrin (2009) *Barnet, språket och miljön*. Studentlitteratur: Lund
- Tabue, Karin (2011) *Barns tidiga skrivande*. Scandbook AB: Falun
- Wennerström Skjöld, Kristina & Smeds Bröderman, Mari (1997) *Montessoripedagogik i förskola och skola*
- Wikipedia.se <http://sv.wikipedia.org/wiki/Pedagog> (Hämtad: 2014-12-16)

Bilaga

- Hur tycker du att miljön i verksamheten bör utformas för att utmana barns skriv och läsinlärning?
- Hur tycker du att miljön, du arbetar i, utmanar barns skriv- och läsinlärning?
- Hur hade du velat utforma verksamheten för att läsning och skrivning, på bästa sätt, ska stimulera barnen?
- Vad för material anser du bör finnas i en språkstimulerande verksamhet?
- Hur stor roll spelar materialet i verksamheten?
- På vilket sätt tycker du att barnen utmanas utav de material som verksamheten erbjuder?
- Hur anpassar du materialet till barnen?
- Hur använder du materialet för att uppmärksamma barnen till skriv- och läsinlärning?